

Nattvard och ämbete

Några synpunkter av kyrkoherde Sten Rydh, Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige.
Bengtstors 2018

Ett par aktuella bibliska lärofrågor som är mycket omdiskuterade gäller nattvarden och ämbetet. Även bland konfessionella lutheraner finns här motsättningar. Det är därför angeläget att dessa frågor studeras noggrant och att man verkligen tar reda på var skiljelinjerna går och sedan utifrån Skriften fastställer vad som verkligen är biblisk lära och därigenom verkar för en sann enhet på Ordets grund. I denna artikel skall några synpunkter tas fram som förhoppningsvis kan vara av värde som en bakgrundsbelysning när man undersöker de aktuella lärofrågorna.¹

Nattvarden

De medeltida skolastikerna med Tomas ab Aquino (+1274) i spetsen diskuterade hur Kristi kropp kan vara i nattvardsbrödet. Med mycket få undantag trodde medeltidens teologer i likhet med fornkyrkans fäder allmänt på närvaron i kraft av instiftelseorden, men frågan om närvarosättet diskuterades. Det ansågs vara omöjligt att både brödet och Kristi kropp samtidigt intar samma plats. Med hjälp av Aristoteles, som lärde att allting har en kärna - substansen - och yttre egenskaper - accidenserna, kom man fram till lösningen att brödets accidenser är kvar (det man kan se, känna och smaka) medan själva substansen ersätts av Kristi kropps substans. Men denna filosofi medförde dels att brödet inte längre har kvar sin substans och dels att Kristi kropp därmed kommer att sakna sina accidenser. Därför kan man med rätta säga att Tomas i viss mån närmade sig den lära som senare de reformerta framförde. Tomas framstår därmed som en "semi-kalvinist".² Uppfattningen att katolikerna skulle ha en mera konkret nattvardslära än lutheranerna är felaktig. I själva verket är Luthers "massiva" tro på Kristi kropps och blods närvaro i nattvardselementen mycket mer konkret än den romersk-katolska transsubstantiationsläran.³

En senare riktning ledd av Ockham (+1347) lärde dock en tydligare närvaro av Kristi konkreta kropp i brödet, vilket modern forskning har visat.⁴ Luther var också fostrad inom denna riktning. Genom sina intensiva bibelstudier och inte minst på grund av angreppen från de reformerta och bemötandet av dem kom Luther efter hand fram till en ännu klarare och tydligare biblisk uppfattning.

Luther hävdade med kraft att vi enbart måste utgå från själva bibelordet, som talar om både bröd och Kristi kropp då Jesus direkt säger: "Detta (brödet) är min kropp". Brödet är därför i enlighet med Kristi ord verkligen Kristi konkreta kropp och Luther inskräper att vi inte får göra några filosofiska bortförklaringar, utan tro att när instiftelseorden på Kristi befallning upprepas, så är brödet därmed Kristi kropp, fysiskt närvarande just genom detta mäktiga, gudomliga ord. Chemnitz höll också troget fast vid denna bibliska lära liksom de lutherska bekännelseskriterierna (Konkordieboken 1580).

Konkordieformelns huvudförfattare Chemnitz behandlade nattvardsläran mycket ingående i en rad omfattande skrifter på latin och tyska (titlarna här på svenska): Examen av konciliet i Trient (1565-73), Ämbete, ord och sakrament (1569-81), Herrens måltid (1570), Kristi två naturer (1578), Teologiska grundställen (s.k. loci, 1591), Katalog av vittnesbörd (tillsammans med Andrae (1580, vanligen publicerade i slutet av Konkordieboken), Försvar för Konkordieboken (tillsammans med

¹ För en mer ingående behandling av nattvardsläran se S. Rydh: Om altarets sakrament, 2014; http://www.evluh.se/dokument/om_altarets_sakrament.pdf

² Hermann Sasse i en brevdiskussion, se Tom Hardt, Om altarets sakrament, 1973, s. 26.

³ "Luther underbjuder ej utan överbjuder transsubstantiationen i realism och påtaglighet", Tom G. A. Hardt, Venerabilis & adorabilis eucharistia, 1971, s. 133, not 87

⁴ Hardt, Venerabilis, s. 17-21.

Kirchner och Selnecker 1584), Sakramentsstridens historia (också med Kirchner och Selnecker 1591). Man brukar säga att ”om inte Martin (Chemnitz) hade kommit skulle Martin (Luther) inte ha stått fast”, och detta syftar då på att Chemnitz så troget höll fast vid och försvarade Luthers lära på ett utomordentligt kraftfullt och noggrant sätt mot alla försök att förändra och förvanska den. Bjarne Teigen pekar på att det är märkligt att man även bland bekännelsetrogna teologer i så liten utsträckning har sysslat med Chemnitz’ teologi,⁵ medan man däremot utförligt citerat från senortodoxins teologer. Förklaringen ligger troligen i att 1600-talsortodoxin på vissa punkter kom att tolka bekännelseskriaternas nattvardslära i Melanchtons anda och man föredrog denna tolkning framför Chemnitz’, trots att Chemnitz så troget återgav både Bibelns, fornkyrkans och Luthers uppfattning, vilken också är Konkordiebokens lära. Chemnitz hade själv varit elev hos Melanchton och beundrade denne. Men hans studier ledde fram till att han insåg hur allvarligt Melanchton hade avvikit från Luther, och därför sökte han samförstånd med de s.k. gnesiolutheranerna, vilka kraftigt hade bekämpat Melanchtons avvikelser. Tyvärr kom dock en viss flippism att leva kvar bland ortodoxerna efter Konkordiebokens och Chemnitz’ tid.

*Aegidius Hunnius*⁶ och med honom de senare 1600-talsortodoxerna kom att på nytt blanda in filosofin och precis som Tomas lära att två saker inte kan samexistera i nattvarden. *Hollazius* skriver till och med att Luthers ”paradox” *panis est corpus* (brödet är kroppen) *non est biblica* (är inte biblisk).⁷ Senortodoxerna löste problemet så att de ansåg att Kristi kropp först blir närvarande när hela handlingen har utförts och kommer till fullbordan i sista sista steg, alltså i ätandets och drickandets moment. Kristi kropp är då inte heller identiskt med brödet utan ges endast ”med brödet”. I och med denna lära kom 1600-talsortodoxin att gå ifrån både Chemnitz och Luther och istället följa Melanchton.

Konsekrationen.

Luther hävdade med kraft mot Carlstadt och Zwingli i tre stora nattvardsskrifter 1526-28 att instiftelseorden måste förstås bokstavligt utan symbolisk tolkning. Bibeln har visserligen ibland bilder, liknelser och symbolik, men då måste detta klart framgå av sammanhanget. I nattvarden finns ingenting som gör att vi skall läsa instiftelseorden annat än som de står, konkret och realistiskt. Både Carlstadt och Zwingli menade att Kristus inte har befallt oss att upprepa instiftelseorden, utan endast att vi skall hålla själva måltiden, dela ut bröd och vin, äta och dricka.

Luther ger en mycket skarp och ingående kritik av detta tänkesätt. Luther betonar att det visserligen inte med bokstäver står: *Säg: Detta är min kropp/mitt blod*, men att denna förståelse med nödvändighet ligger inbäddad i befallningen: ”*Gör detta!*” Om ingen nattvardstext hade haft med orden ”*gör detta*” skulle vi inte ha haft någon befallning att fira nattvarden och inte heller någon befallning att konsekra, att upprepa Jesu ord om brödet och vinet. Men nu innebär orden ”*gör detta*” att nattvarden skall firas så som Jesus själv gjorde, och i detta ingår upprepadet av hans egna ord.⁸

⁵ B. Teigen, *The Lord's Supper in the Theology of Martin Chemnitz*, 1986, s. 184)

⁶ Aeg. Hunnius (1550-1603) anför en mycket uppmärksammande invändning mot närvaron verkad direkt genom konsekrationen. Han frågar vad som skulle hända om en eldsvåda bröt ut i kyrkan efter instiftelseordens läsande. Han menar då att varje förnuftig människa då måste inse att det inte kan ha varit Kristi kropp och blod som drabbas av denna olycka. Hunnius företräder därmed den melanchtoniska uppfattningen att närvaron inte inträder med visshet förrän i ätandets akt. Detta citeras t.ex. av Walther (*Amerikanisch-Lutherische Pastoraltheologie*, 1872, s. 175).

⁷ Hollazius skriver: ”*Propositio illa: Panis est corpus Christi non est biblica*”, och därmed avfärdar han detta Luthers uttryck enbart som en enligt Hollazius felaktig privatuppfattning hos reformatorn, se Hardt: *Venerabilis*, s. 251. I själva verket ligger i detta uttryck just den bibliska realismen, som Kristus så tydligt framför: *DETTA (brödet) ÄR MIN KROPP*. Vårt förnuft kan inte fatta detta, vilket är orsaken till de många bortförklaringarna inom både skolastiken, bland de reformerta och hos flippismen.

⁸ Luther skriver (min övers.): Men om någon skulle säga att Kristus inte har befallt att vi skall uttala dessa ord i nattvarden: Detta är min kropp? Svar: Det är sant att det inte står i texten: ”ni ska skall säga: detta är min kropp”, och det finns inte heller någon hand ritad där som pekar på detta [Luther syftar på att man ibland gör marginalanteckningar för att framhäva något särskilt i texten, vilket också Luther gjorde i sin bibelöversättning]... Ty allt detta ligger infattat i befallningsordet ”gör detta”, och vi får inte utelägna dessa ord... Vi skall uttala dessa ord i hans person och namn och på hans befallning säga: ”detta är min kropp”. (WA 26, 287, 4ff, se Hardt, *Venerabilis*, s. 194)

Vi skall alltså ta bröd och vin, dela ut dem till nattvardsgästerna och de skall äta och dricka. Men om man menar att detta är hela handlingen har man tappat bort det första och viktigaste, Kristi eget ord om vad bröd och vin är. Som Luther säger - det allra viktigaste i handlingen är själva uppreparandet av Kristi egna ord: Detta är min kropp/mitt blod. Det är i kraft av dessa ord som Kristi kropp och blod var närvarande under den första nattvarden och i kraft av samma ord blir dessa närvarande också i vår nattvard. Chemnitz kunde därför i fornkyrkans och Luthers efterföljd kalla konsekrationens verkan för ”en stor och underbar förvandling”.⁹ För att understryka den bibliska, lutherska läran om konsekrationen återger vår bekännelse ett välkänt ord av kyrkofadern Chrysostomus:

”Kristus dukar själv detta bord och välsignar det; ty ingen människa gör det framsatta brödet och vinet till Kristi lekamen och blod, utan blott Kristus själv, den för oss korsfäste, gör det. Orden uttalas av prästens mun, men genom Guds kraft och nåd och detta ord, som han talar: Detta är min lekamen, välsignas de framburna elementen i nattvarden...”

Detta är ett citat som Chemnitz ofta tar fram i sina skrifter. Forskningen visar att man i den första redaktionen av Konkordieformeln hade ett långt citat av Chytreus med aristotelisk begreppsapparat, men att man under Chemnitz’ ledning i slutredaktionen tog bort detta till Chytreus stora missnöje.¹⁰

Det som också starkt betonas i Konkordieformelns artikel om nattvarden är att Kristus är närvarande under *hela* handlingen (konsekrationen, utdelandet, mottagandet) och att denna närvaro endast åstadkoms genom Kristi ord. Detta är också vad Chemnitz starkt framhåller i sina nattvardsskrifter. Bekännelsen återger Chemnitz’ egen definition av handlingen, vilken han omsorgsfullt utarbetat och använder i sina nattvardsskrifter:

”... man måste, utan att rubba eller stycka sönder, hålla Kristi befallning: Gör detta, som omfattar hela sakramentshandlingen, så att man vid en kristen sammankomst tar bröd och vin, välsignar, utdelar, mottager, äter och dricker dem och därvid förkunnar Herrens död, såsom också den helige Paulus i 1 Kor. 10 för oss framställt hela handlingen av brödets brytande eller utdelande och mottagande.” (SKB, s. 624).

De som felaktigt tolkar dessa ord filippistiskt hänvisar till orden strax innan där det står:

Men denna välsignelse ensam eller det blotta uppläsandet av Kristi instiftelseord åstadkommer intet sakrament, om icke hela nattvardshandlingen, sådan den av Kristus förordnats, utföres...”

I Melanchtons efterföljd menar man då att det inte är konsekrationen ”ensam” som i kraft av Kristi befallning verkar närvaron, utan att närvaron säkert föreligger *först när hela handlingen utförts*. Men detta är att helt misstolka bekännelsens och då särskilt Chemnitz’ egen klara definition av handlingen. Bekännelsen avvisar ingalunda konsekrationens kraft när den sker i en rätt, biblisk nattvard med nattvardsgäster. Orden riktar sig mot *missbruket* att endast konsekkrera, men sedan inte dela ut, äta och dricka, utan bevara det invigda, bära omkring det vid Kristi lekamens fest m.m. såsom sker i den romersk-katolska kyrkan. Närvaron föreligger inte alls vid en s.k. privatmessa utan nattvardsgäster och det är också ett missbruk om man istället för att äta och dricka det invigda gör något annat med det, antingen man bevarar det i långa tider som sakrament utan att förtära det (katolikerna) eller lägger tillbaka det överblivna i oblatasken (filippisterna), en praxis som Luther skarpt tog avstånd ifrån. Jesus säger ju om det invigda brödet: *Tag och ät!* Bekännelsen tar tydligt och klart avstånd från missbruket hos katolikerna:

”när i den påviska mässan brödet icke utdelas, utan offras eller inläses, bäres omkring eller framställes för att tillbedjas, bör det icke anses såsom något sakrament...” (SKB, s. 624).

Men att använda dessa ord felaktigt, som filippismen gör med avseende på en rätt firad nattvard med nattvardsgäster, är att missbruka texten, som om bekännelsen skulle säga att närvaron inte

⁹ Haec certe magna, miraculosa et vere divina est mutatio (Examen, ed. Preuss, 1861, s. 313; ”Detta är verkligen en stor och förunderlig och sant gudomlig förvandling”; min övers.).

¹⁰ Teigen, a.a. s. 23f, s. 163. På kurfurstens begäran arbetade Andreae, Chemnitz och Selneccer år 1577 från 1 mars tillsammans i klostret Bergen. Som grund hade de den Schwabisch-sachsiska konkordian, som innehöll en hel del aristotelisk filosofi och som redan 1576 hade rensats från mer än 400 ord. I Bergen slutredigerades bekännelsen till den Bergiska boken, vilken senare kallades Konkordieformeln. När Chytreus, Musculus och Körner i maj kallades in till slutrevisionen var Chytreus ”mycket missnöjd med de ändringar som gjorts” (quite unhappy with the revisions that had been made; Teigen, s. 24).

föreligger omedelbart i och med instiftelseorden (konsekrationen). Filippismen räknar alltså med att ”bruket” endast avser ätandet och drickandet, men de räknar *inte* instiftelseordens läsande till bruket. Så tolkar de bekännelsens ord om att Kristi kropp och blod inte är närvarande ”utanför bruket” (extra usum) som att närvaron inte heller i en rätt nattvard skulle föreligga före ätandet och drickandet. Men bekännelsen inskräpper att ”bruket” inte avser ”tron och icke heller ätandet med munnen” utan ”hela den yttre, synliga, av Kristus instiftade nattvardshandlingen” (SKB, s. 624). Det är därför man också anför Luthers egna, kraftiga ord om detta, när han skriver:

”Denna hans (Kristi) befallning och instiftelse verkar och åstadkommer, att vi icke utdelar och mottager endast bröd och vin, utan hans lekamen och blod, såsom hans ord lyder: Detta är min lekamen o.s.v. ... Vidare skriver han: Även om jag över alla bröd uttalade orden: Detta är Kristi lekamen, så skulle ingenting följa därav. Men när vi i enlighet med hans instiftelse och befallning i nattvarden säger: Detta är min lekamen, så är det hans lekamen, icke för vårt tals eller våra maktords skull, utan på grund därav att han bjudit oss säga och göra så och bundit sin befallning och sitt handlande vid våra ord.” (SKB, s. 623).

Den lutherska läran innebär alltså otvetydigt att Kristi kropp och blod blir närvarande genom konsekrationen och att det invigda sakramentet skall ätas och drickas. Luther betonar kraftigt att allt det konsekrerade skall förtäras och att man skall se till att ingenting blir över, då detta med nödvändighet leder till missbruk. Om präster som blandar det överblivna sakramentet med andra oblater säger Luther att de borde gå till sina zwinglianer.¹¹

Luther tog också upp skolastikernas diskussion vid vilket ord och vid vilken stavelse i konsekrationen närvaron inträder. Luther avvisar sådan spekulation.¹² Det är nog att vi vet att orden är sanna när de uttalas. För Luther var det dock helt klart att närvaron är ett faktum i och med att instiftelseorden på Kristi befallning har uttalats. Ty omedelbart efter konsekrationen tillämpade Luther också tillbedjan av Kristi kropp och blod i sakrament. Detta skulle ha varit avguderier om han inte varit övertygad om

(1) att Kristi kropp och blod liksom hela Kristi mänskliga natur i kraft av den personliga föreningen är tillbedjansvärd, och

(2) att Kristi kropp och blod redan i och med konsekrationen är närvarande i bröd och vin.

I modern tid är det många som misstolkar Luther och påstår att han inte anger någon tidpunkt för närvarons inträde. Men Luther menar uppenbarligen att närvaron inträder när instiftelseorden läses. Den spekulation han avvisar gäller enbart den skolastiska spekulationen om vid vilket ord eller vilken stavelse detta sker. Det är ungefär som om man skulle diskutera vid vilket ord av Jesus Lasarus blev levande. Skedde det vid ordet ”Lasarus” eller vid ordet ”kom” eller ”ut”? (eller ännu mera exakt: vid vilket av de arameiska ord som motsvarar dessa svenska). Denna typ av skolastiska hårklyverier är det som Luther avvisar, inte själva närvarons faktum i och med konsekrationen. Hur skulle Luther annars ha kunnat praktisera och försvara tillbedjan av Kristi kropp och blod i brödet och vinet omedelbart efter instiftelseordens läsande om han inte fast trott att Jesu kropp och blod nu är närvarande och vilar på altaret i och med att orden på Kristi befallning har upprepats?

Luther trodde att också Melancton delade hans övertygelse. Men i efterhand vet vi att Melancton redan på 1520-talet i hemlighet reagerade mot Luthers syn, vilket efter Luthers död blev uppenbart då han öppet kritiserade de s.k. gnesiolutheranerna (Luthers trogna efterföljare) för att de enligt honom var ”brödtillbedjare”. I ett brev till Balthasar Thüring (jan 1528) skriver Melancton att Oecolampadius (en av de reformerta teologerna) har pressat honom hårt med frågan hur det var möjligt att Kristus skulle kunna kallas ner från himmelen. Kunde det ske genom prästens förtjänst eller hans böner eller genom ordens kraft? Melancton skriver att han kommit

¹¹ I breven till Wolferinus angriper Luther läran att närvaron skulle upphöra genom själva kommunionen, och att prästen därför saklöst kan blanda vigt och ovigt efter mässan. Denna villfarelse har fördyrat Luthers ålderdom och Wolferinus är att jämföra med en zwinglian (Hardt, Om altarets sakrament, s. 74).

¹²Se Hardt, Venerabilis, s. 229f: ”Luthers kritik inskränker sig till sysslandet just med stavelserna. Däremot uppfattas undret som skeende under uttalandet av de olika satser, som anförts som exempel på bibliska maktord av konsekrationens typ. Lasarus uppståndelse sker, när Jesu ord uttalas. Sätillvida vet Luther verkligen besked om närvarons tidpunkt...” Av brevet till Karlstadt, som här ingående behandlas av Hardt, har man felaktigt dragit slutsatsen att Luther skulle lära att man inte kan veta när realpresensen inträder.

fram till att inget av dessa alternativ håller. Om Kristus skulle bli närvarande genom ordets kraft skulle ju detta vara magi, menar Melancton. Så kom filippisternas lära i Melanctons efterföljd bli att man avvisade konsekrationens gudomliga kraft och i stället lärde att konsekrationen endast var ett tillkännagivande av att man nu firade den av Kristus anbefallda måltiden.¹³

Filippismen förekommer idag tyvärr också bland många lutheraner som menar sig vara bekännelseetrogna. Det är därför anledning att här citera Teigens slutord i boken om Chemnitz nattvardslära:

”För Chemnitz är det en högst allvarlig villfarelse att förneka den konsekrationens makten i Verba (orden), vilket så ofta sker idag. Här talar han med samma röst som Luther och bekännelseskrifterna. Detta är orsak nog för alla konfessionella lutheraner att ägna det mest intensiva studium åt denna lära om Herrens nattvard för att avgöra om de har försummat att bekänna den i sin fullhet. Om det är så är det endast genom en ”lycklig inkonsekvens” som de har haft kvar Kristi sanna kropp och blods sakrament. Men vi skall komma ihåg det som Pieper så ofta betonade, nämligen att en lycklig inkonsekvens inte får användas för att ursäkta eller legitimera villfarelsen” (s. 190, min övers.).

Kyrka och ämbete

När det gäller kyrka och ämbete finns det en gammal motsättning mellan Missouri- och Wisconsin-synoderna. Den går delvis tillbaka på en oenighet som uppstod i samband med den s.k. Wauwatosateologin i början av 1900-talet.¹⁴ Wauwatosateologin var en längre tid platsen för Wisconsins teologiska läroanstalt innan den flyttades till nuvarande Mequon. Wauwatosateologerna utgjordes framför allt av trion *John Schaller*, *John P. Koehler* och *August Pieper*. De publicerade på 1920-talet ett stort antal artiklar i tidskriften *Quartalschrift*. Missourisynodens ledande teolog efter C.F.W. Walther var vid denna tid Augusts bror *Franz Pieper*. Denne reagerade bland annat mot den lära om kyrka och ämbete som Wauwatosatrion framförde. Som bakgrund kan också nämnas att Wauwatosateologerna var kritiska mot den äldre missouriteologins metod (framför allt företrädd av Walther), som de fann alltför dogmatisk och för lite historisk. Motsättningarna var skarpa, men så dog Franz Pieper 1931 och man kom fram till någon slags enighet. Men motsättningarna hade tydligen inte ordentligt retts ut och övervunnits. De levde kvar under Missouris oroliga tid på 1930-40-talen, men överskuggades då mer och mer av den moderna teologin som nu hotade att komma in i Missouri. Så skedde också i viss mån med en successiv förändring av Missourisynodens teologiska position och en upplösning av den tidigare strikta läroenheten. Resultatet blev att många lämnade Missouri och bildade fristående konfessionella kyrkor och församlingar. Även Wisconsin bröt till sist med Missouri i början av 1960-talet.

Det skall här med skärpa sägas att Wauwatosateologin med orätt kritiserade den metod Walther och den äldre missouriteologin använde. Denna metod utgick i likhet med Luther, bekännelseskrifterna och ortodoxin ifrån att all kristen lära skall bevisas utifrån tydliga och klara bibelställen. När man som Walther sedan citerade olika fäder var det endast för att visa när och var dessa bekännelseetrogna teologer hade lärt i enlighet med Skriften och bekännelsens lära. Man måste därför protestera när en svensk präst¹⁵ för många år sedan instämde i August Piepers kritik med orden:

Upptäckten av de lutherska fäderna från 15- och 1600-talet gav den lutherska kyrkan tillbaka ett förlorat arv av biblisk teologi, men man riskerade också att falla in i ett ständigt citerande av »fäderna» utan ett fördjupat bibelstudium. Vid den teologiska fakulteten i Missouri (LCMS) och Milwaukee (WELS) hade ämnena exegetik och isagogik skjutits undan till förmån för grundliga studier av ortodoxins fäder på latin. August Pieper beskriver situationen: »Vid våra seminarier dominerade dogmatik i en sådan utsträckning, att de exegetiska och historiska ämnena försköts i bakgrunden, så mycket att vid sidan om pastoralteologi studerades endast

¹³ Hardt, *Venerabilis...*, s. 178, Teigen, *The Lord's Supper...*, s. 83.

¹⁴ Se bl.a. "The History of the Wisconsin Synod" av J. P. Koehler, ed. Jordahl, 1970.

¹⁵ Stefan Sjökvist i *Biblicum* 1998/3, artikeln "The Wauwatosateology".

dogmatik... trots att vi åter och åter betonade Sola Scriptura-principen. Vi blev mer och mer invärtes bundna och fångade av fädernas auktoritet» (vol I, s. 28f)... Det nya som Wauwatosateologin ger är egentligen en återgång till Luthers ideal: ”Må det bli känt att Skriften, utan någon glossa, är solen och det enda ljuset från vilket alla lärare får sitt ljus, och inte tvärtom... De (papisterna) tillskriver fäderna ljuset genom vilket Skriften måste upplysas, medan fäderna själva följer sin egen dunkelhet och upplyser Skrift med Skriften allena... Det studium genom vilket man blir redo för krigföring är att känna sig hemma med Skriften, och som St Paulus säger, vara förmögen att nöja sig med de överväldigande klara bibelställena, utan några utläggningar och kommentarer; såsom med ett blottat och draget svärd.” (Works of Martin Luther PE, III, s. 333f).

Citatet ger tyvärr uttryck för Wisconsinssynodens nuvarande uppfattning att Wauwatosateologin skulle vara ett steg framåt i förhållande till den äldre missouriteologin. Man menar i så fall i likhet med Schaller-Pieper-Koehler att Walthers teologi löpte risk att liksom den medeltida kyrkan hamna i en teologi som satte fäderna över Skriften. Detta är ett uppseendeväckande påstående och man får hoppas att wisconsinerna idag tar avstånd från en sådan uppfattning. I själva verket var det precis tvärtom. Walther och de gamla missourierna var de som hängivet och troget höll fast vid det anförda luthercitatet, som så orättfärdigt användes av August Pieper och Wauwatosateologerna i detta sammanhang. Det var i själva verket Wauwatosateologin som genom sin metod och sin orättvisa kritik kom att på flera punkter gå ifrån den äldre, lutherska teologin, även om den givetvis också i många stycken lärde rätta och goda saker. Det är inte allt detta goda som kritiserar. Men kritiken mot den gamla missouriteologin innebar ett allvarligt avsteg från den rätta ortodoxin. Och lite surdeg syrar hela degen...

Franz Pieper reagerade med rätta mot det felaktiga inom Wauwatosateologin och en lärostrid bröt ut. Nu måste det i ärlighetens namn medges att även Franz Pieper gjorde vissa felaktiga överbetoningar i läran om det lokala ämbetet och församlingen, vilket nedan skall belysas. Denna fråga måste behandlas för sig. Men det allvarligaste var att Wauwatosateologin tillämpade en ny sorts historisk metod, som på många sätt fördunklade den bibliska metod som Luther och bekännelseskriterierna tillämpade. I sin kritik av dogmatiken och citaten från fäderna kastade man själva ut barnet med badvattnet. Så har också wisconsinssynoden av idag i flera frågor ifrågasatt och rentav lämnat den gamla synodalkonferensens lära.¹⁶

Motsättningarna från bröderna Piepers tid fanns alltså som sagt kvar efter Franz Piepers död. Wisconsinssynoden kom här i princip att stå på August Piepers sida, medan många konservativa missourier håller fast vid Franz Piepers syn. Vari består då skillnaderna?

Denna fråga har stötts och blötts väldigt mycket och det finns olika utformningar av dessa läromotsättningar. I korta drag kan man säga att Franz Pieper betonar den lokala församlingens exklusivitet och endast erkänner lokalförsamlingen som kyrka i egentlig mening. Prästämbetet utgörs då primärt av det lokala kyrkoherdeämbetet. August Pieper däremot betonar att också hela synoden är kyrka, och att kyrkan framträder i olika former, t.ex. i stift/provinser, landskyrkor m.m. Så menar Wisconsin att även en synod/provins är kyrka i egentlig mening, medan Missouri endast erkänner att en synod/provins är en mänsklig samling av lokala församlingar. När Missouri betonar lokalförsamlingens exklusivitet frågar Wisconsin var instiftelseorden för denna finns. De konservativa missourierna å andra sidan menar att Wisconsin behandlar frågan om lokalförsamlingen som om den endast vore en mänsklig inrättning och att alltså kyrkan i lokal mening inte skulle vara instiftad av Gud. De är framför allt kritiska mot att Wisconsin avvisar tanken på s.k. ”lagiska förordningar” i NT. Mera om detta i det följande.

I dessa diskussioner har man tyvärr hamnat i vissa felaktigheter på båda sidor. I svenska översättningen av Pieper-Mueller ger Tom Hardt några viktiga kommentarer. Pieper-Mueller skriver i sin dogmatik:

¹⁶ Visserligen är Wisconsinssynoden (WELS) och dess systerkyrkor inom CELC mera konservativa än Missouri och dess systerkyrkor inom ILC. Men WELS har t.ex. i nattvardsläran öppet försvarat och drivit filippismen i nattvardsläran, gått ifrån den äldre klara läran om kyrkogemenskapen, försvarat den s.k. hyperevangelismen och tenderar nu också att upplösa gränserna mellan präst och lekman i fråga om ämbetet, vilket något berörs i denna artikel. Beträffande hyperevangelismen se Tom Hardt, *Justification and Easter, A Lively Legacy: Essays in Honor of Robert Preus* Concordia Theological Seminary, Fort Wayne, Indiana 1985, se <http://luk.se/Justification-Easter.htm>

”Däremot skall sammanslutning av lokalförsamlingar till större kyrkliga enheter (konferenser, synoder) inte betecknas som varande gudomlig ordning” (s. 644). Innan har det fastslagits att lokalförsamlingen är gudomlig ordning

Tom Hardt kommenterar detta i en not med orden:

”Pieper-Muellers dogmatiska satser på denna punkt har med rätta kritiserats även inom ortodox lutherska kretsar. Inget skriftbevis kan presteras för tanken, att Kristus i exklusiv mening blott talar till lokalförsamlingar. Lokalförsamlingen är givetvis den minsta nödvändiga enheten och har alla kyrkans rättigheter, vilket är angeläget att understryka i konflikter med ett kätterskt, överordnat kyrkoregemente. Återigen kan i en rätttrogen kyrka alla kyrkans nivåer, från lokalförsamling till stift eller kyrkoprovin, anse sig i lika mån som kyrka och ansvariga förvaltare av nyckelmakten. Förhållandet dem emellan kan bara regleras enligt ömsesidig överenskommelse efter kärlekens lag. Den missouriska teologiens grundare, C.F.W. Walther, kunde f.ö. uttrycka sin stora uppskattning av Laurentius Petris episkopala kyrkoordning. En omfattande litteratur har behandlat dessa kontroversfrågor. (Utg. anm.)” (not s. 644).

Motsättningarna mellan Wauwatosas och gamla Missouris gällde som nämnts också en annan fråga, som visserligen har beröring med ovanstående, men som har mycket större räckvidd. Schaller m. fl. ville nämligen inte erkänna att det i nya testamentet fanns några s.k. ”lagiska förordningar”, som de kallade det. Terminologin är här olycklig eftersom man lätt talar förbi varandra om inte begreppen noga definieras. Sakramenten är visserligen instiftade av Jesus, men de är inga ”lagiska förordningar” i den meningen att de skulle vara en del av lagen. Givetvis är sakramenten evangelium, och Luther kallar dem t.o.m. ”det synliga evangeliet”. Man måste alltså instämma i att t.ex. sakramenten inte är ”lagiska förordningar” i denna mening. Sakramenten är ju till för att evangelium i dess hela rikedom skall föras fram som verkliga nådemedel, där Kristi försoning, förlåtelse och rättfärdiggörelse skänkes. Men de är ändå befallda av Kristus, och i den mening utgör de liksom alla andra befallningar också en lag, en gudomlig förordning, som inte får brytas. På liknande sätt är ämbetet befallt som en Guds instiftelse. Den aktuella frågan var om det lokala ämbetet och den lokala församlingen var anbefallda av Gud eller enbart en mänsklig ordning. Wauwatosateologin var uppenbarligen rädd för att den gamla, dogmatiska teologin från Walthers tid var alltför lagisk och att man förde fram läran om det lokala ämbetet som en lag, där ingen lag fanns, utan kristen frihet skulle råda.¹⁷

Men frågan är då framför allt vad som verkligen är gudomlig ordning och lära i denna fråga. Det måste stå klart att allting som Kristus och apostlarna har förordnat genom klara och tydliga bibelställen också är en Guds befallning. Så är det t.ex. med kyrkogemenskapen. Den är till för att evangelium och Guds ord skall bevaras rent och klart i kyrkan, och syftet är i högsta grad evangeliskt. Likväl är det också en Guds befallning och det är en allvarlig synd att sätt Guds ords anvisningar om kyrkogemenskapen åt sidan. När Jesus befäller oss att fly från falska lärare är det en verklig befallning och lag, som stämmer helt överens med den första tavlans bud om att inte ha några andra gudar vid sidan om den ende, sanne Guden.

Det var framför allt J. P. Koehler som reagerade mot det han menade var gamla Missouris syn på ”lagiska förordningar” och han hade också de två andra med sig. Det skall då nämnas att Koehler utifrån sin teologi också ifrågasatte verbalinspirationen och han reagerade mot ”The pure doctrine complex”.¹⁸ Detta ledde till att Koehler avsattes och utslöts år 1930.¹⁹ I och med detta och Piepers död året därpå avstannade den aktuella striden, men de teologiska motsättningarna i fråga om ämbetet har fortsatt. Det skall sägas att det i denna fråga är viktigt att inte lära varken mer eller

¹⁷ J. F. Brug skriver till försvar för Wisconsinens lära: ”Även i sina allra starkaste skrifter som A. Pieper och J. Schaller skrev mot tron att endast en form av ämbetet var gudomligt instiftad i motsats till alla andra former, skrev de aldrig något mot en gudomlig instiftelse av det offentliga ämbetet vilket särskiljer det från det troendes prästadöme. WELS gör en klar åtskillnad mellan det offentliga ämbetet och alla troendes prästadöme och upprätthåller pastorstjänsten som en tjänst instiftad av Gud. Vi hävdar dock även att det kan finnas andra former av tjänst, vilkas ansvarsområden begränsas till innehavarnas utbildning och kallelse, och att även andra former av kyrkan än lokalförsamlingen kan utöva kyrkotukt i enlighet med Matteus 18.” (Ur bilaga till John F. Brugs föredrag: Historik över striden om den så kallade Wisconsinenssynodens och Missourisynodens syn på ämbetet, <https://www.ofsystem.fi/onos/bbdagar/jbrug2.htm>)

¹⁸ Koehler/Jordahl, inledningen s. xxii-xxiii

¹⁹ sid vi

mindre än vad Skriften själv lär. Läran om kyrka och ämbete är klart och tydligt framställda i Bibeln och sammanfattas väl av våra bekännelseskriter. I fråga om kyrkans organisation och yttre ordning finns inga närmare bibliska föreskrifter utöver vad som klart och tydligt lärs om själva kyrkan, dess kännetecken och dess ämbete. Till skillnad från både romersk katolicism och den reformerta läran råder här i övrigt kristen frihet, vilket så klart och tydligt framgår av Augustana VII:

Om kyrkan. Vidare lära de, att en helig kyrka skall äga bestånd till evärdelig tid. Men kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas. Och för kyrkans sanna enhet är det nog att vara ense i fråga om evangelii lära och förvaltningen av sakramenten. Och det är icke nödvändigt, att nedärva människobud eller religiösa bruk eller yttre, av människor föreskrivna former för gudsdyrkan överallt äro lika. Paulus säger ju: En tro, ett dop, en Gud som är allas Fader etc.

Men å andra sidan får inte denna kristna frihet innebära att kyrkan skulle kunna organiseras hur som helst. Bibeln lär att kyrkan är instiftad av Gud och att de kristna skall samlas kring ordet och sakramenten och det rätta, bibliska ämbetet i apostlarnas efterföljd. Det är inte en fri sak om man väljer att upprätta församlingar och ämbete, eller om man liksom inom pietismen och väckelserörelserna nöjer sig med fromma grupper eller missionsföreningar. Skriften lär tydligt att apostlar, profeter, evangelister och lärare är Guds gåvor till kyrkan, och det ges tydliga anvisningar om hur ämbetets innehavare skall vara. Vidare sägs det tydligt att kyrkan är Kristi brud, som i allt måste lyssna på brudgummens röst. De som inte vill göra det måste uteslutas ur församlingen. Det finns alltså klara och tydliga gränser mellan vad som är kyrka och församling och vad som endast är grupper och föreningar inom denna. I en rätt biblisk församling kan inga sådana grupperingar tillåtas. Inte heller får man där upplösa gränserna mellan det offentliga ämbetet och alla kristnas prästadöme.

Detta kompliceras av att Wisconsinssynoden idag inte längre upprätthåller en klar gräns mellan prästämbetet och andra hjälpfunktioner. Å ena sidan lär man på det gamla sättet om ämbetet och hävdar då att endast prästerna har rätt att offentligt förkunna Guds ord och förvalta sakramenten. Å andra sidan menar man också att lekmän har del i ämbetet när de offentligt utför vissa hjälpfunktioner. Detta är något annat än den äldre lutherdomens fasthållande vid ämbetets s.k. ”grader”, som bl.a. Sarcerius så fint skriver om.²⁰ I denna äldre lutherska teologi visste man att det bara finns ett bibliskt ämbete i apostlarnas efterföljd, och man pekade på att *samma* personer i NT kallas för både präster (presbyterer) och biskopar. Men man hävdade kyrkans rätt att i kristen frihet organisera sig så att olika präster kunde vara över- och underordnade, liksom det kunde finnas ett överordnat kyrkoregemente, landskyrkor, stift och provinser utan att man fördenskull gjorde våld på läran om lokalförsamlingen. Fastän kyrkan i Skriften verkligen är en enda, ”una sancta”, framträder i NT både enskilda lokalförsamlingar och större kyrkoomåden med beteckningen ”ekklesia” (kyrka, församling). Hermann Sasse har pekat på att det är den enda, sanna kyrkan som kommer till olika orter och att var och en som tror på Kristus har del i denna enda kyrka.²¹

Konservativa missourier håller med rätta strikt fast vid att endast de som är rätteligen kallade – ”rite vocatus” enligt Augsburgska bekännelsen art. 14 – är av Gud kallade präster, medan övriga kristna är lekmän utan del i det offentliga predikoämbetet. Men Wisconsin tycks mena att även lekmän som t.ex. är kyrkvårdar, kyrkvaktmästare, kantorer m.m. också har del i det *offentliga* ämbetet. Detta har med rätta kritiserats och det verkar som om Wisconsin suddar ut de av Gud givna gränserna mellan präst och lekman. Detta är inte detsamma som den äldre ortodoxa

²⁰ Se Hardt: Erasmus Sarcerius om ämbetets grader och ordinationen, Kyrkligt forum 4/93, s. 7-11. Här behandlas gnesiolutheranen Sarcerius skrift ”Pastorale oder Hirtenbuch” (1559, 1562). Sarcerius betonar att ämbetet alltsedan fornkyrkan uppdelats i olika s.k. grader, så att inte samma personer förvaltar alla kyrkans ämbeten. Cyprianus räknar t.ex. upp biskopar, äldste eller präster, diakoner, subdiakoner, akolyter och lektorer. Sarcerius menar att kyrkan skall inrätta de ämbeten som ”alltefter behov blir nödvändiga”. Men det är tydligt att Sarcerius här talar om olika funktioner inom ämbetet. När han sedan bland de lägre ämbetena nämner klockare, som tar hand om kyrkan, öppnar och stänger den, håller den ren och skaffar vad som behövs för sakramentsförvaltningen är det uppenbart att dessa inte ingår i det egentliga prästämbetet, utan skall ses som hjälpfunktioner till detta. Klockaren är alltså fortfarande en lekman, som på sitt speciella sätt understöder och hjälper det bibliska ämbetet.

²¹ Se Hermann Sasse, In statu confessionis 1, 1975, s. 131-151 om förhållandet mellan hela kyrkan och lokalförsamlingarna. Sasse skriver bl.a.: Nya testamentet känner och konstituerar den gudomliga rätten av en rumsligt begränsad ekklesia på en ort, men NT har inget gudomligt bud om hur stort detta område får eller måste vara, inom vilket den lokala församlingen (”Einzelkirche”) består, s. 137.

uppfattningen, som skiljer mellan det bibliska ämbetet och hjälpfunktioner vars innehavare fortfarande är lekmän, t.ex. klockare, kyrkvaktmästare och kantorer.²² Men inom dagens Missourisynod och dess systerkyrkor finns samma oklarhet och tendens till upplösning av ämbetsläran. Där diskuterar man idag på många håll på allvar att införa kvinnliga präster, vilket Wisconsin inte kan tänka sig. Inom missourikyrkorna finns idag diskussionsgrupper med företrädare för både dem som är för och emot kvinnliga präster, precis som det var i Svenska kyrkan kring 1950.²³

Även inom konservativa lutherska församlingar använder man sig t.ex. av lekmän som distribuerar nattvarden och av diakoner som får predika utan att vara prästvigda (*rite vocatus*). Många teologie studerande framträder med prästerlig dräkt som om de vore präster. Man utfärdar också tidsbegränsade kallelser för prästerna, vilket bl.a. Walther kraftigt satte sig emot.²⁴ Inom gamla synodalkonferensen visste man att det bibliska ämbetet i princip är en gudomlig kallelse för hela livet och att det endast är Guds själv som har rätt att avsätta en präst. Men i dagens missourikyrkor har det mer och mer blivit så att församlingen anser sig ha rätt att både tillsätta och avsätta präster som om det vore fråga om ett mänskligt företag. När prästen inte längre predikar och agerar så som man önskar, avskedas han helt enkelt utan att det ges en ordentlig motivering utifrån vad Guds Ord lär.²⁵

Wisconsin är på denna punkt strängare än Missouri, vilket skall erkännas som positivt. Så är det också med de konservativa missourier som finns kvar, inom eller utom missourigemenskapen. Men dessa får kämpa mot den moderna tiden, som mer och mer tycks prägla de förut så konfessionella missourierna. Men även bland konfessionella lutheraner förekommer t.ex. lekmanndistribution av nattvarden, vilket direkt strider mot både Skriften och bekännelsen.²⁶

Det finns alltså en rad skilda uppfattningar om kyrka och ämbete även bland konservativa lutheraner idag. Man kan i stora drag tala om tre grupperingar:

(1) de konservativa missourierna, som strikt håller fast vid att endast lokalförsamlingen och det lokala kyrkoherdeämbetet är instiftade av Gud.

(2) de konservativa wisconsinerna, som också erkänner synoder och andra nivåer som kyrka, men som samtidigt tenderar att utsudda gränserna mellan ämbete och lekman.

(3) uppfattningen att kyrka och ämbete är instiftade av Gud och att kyrkans olika nivåer från mindre lokalförsamling till synoder och kyrkoprovinsar alla är kyrka/församling (*ekklesia*) i egentlig, biblisk mening.

Man måste här vara klar över att det verkligen finns en rätt, biblisk lära om detta, vilken tydligt återges i våra bekännelseskrifter. Det är den lära som Luther med kraft hävdade och som också ortodoxin höll fast vid, även om man hade stora problem med folkkyrkosystemet och maktfullkomliga furstar, som också ville styra över kyrkans lära. Men Luther erkände endast att furstarna i egenskap av kristna lekmän kunde få bistå kyrkan i en nödsituation, där fienderna försökte förstöra hennes möjlighet att verka. Furstar som satte sig över kyrkans läroämbete uppträdde lika felaktigt som påven. Även caesaropapismen (att överheten bestämmer i kyrkan) måste med kraft avvisas. Guds Ord måste helt och hållet råda över kyrkan.

²² Både Luther och ortodoxin lärde som Sarcerius, och även Walther omfattar denna syn i sin skrift "Kirche und Amt" (kyrka och ämbete), 1852, 3. uppl. Zwickau 1911, s. 342-360, tes VIII: "Predikoämbetet är kyrkans högsta ämbete, från vilket alla andra kyrkoämbeten utgår." Walther ger här en omfattande dokumentation med bevis från Guds ord och vittnesbörd från bekännelseskrifterna samt privatskrifter av Luther och andra framstående ortodoxa lärare.

²³ T.ex. inom SELK, Missouris systerkyrka i Tyskland.

²⁴ C.F.W. Walther, *Americanisch-Lutherische Pastoraltheologie*, 3. uppl. 1885, s. 41

²⁵ Man har kallat detta "hire and fire", vilket är en synnerligen olycklig och fördärlig praxis, som förstör den bibliska kyrkosynen. Luther vände sig skarpt mot en sådan praxis, bl.a. i Zwickau, där rådet avsatte en präst utan tillräckliga, bibliska skäl. Luther vägrade då att ha något att göra med den församlingen och han betonade att det är en allvarlig synd om en annan präst då antar kallelsen som efterträdare till den med orätt avsatte prästen. Se vidare S. Rydh, Om kyrkorådets rätt att avsätta en präst, 2018, http://www.evluh.se/dokument/om_kyrkoradets_ratt_att_avsatta_en_prast.pdf

²⁶ Se Hardt om lekmanndistribution

Luther lärde att det bibliska ämbetet och kyrkan är gudomligt instiftade. Någon lära om hur kyrkan närmare skulle var organiserad lärdes inte, utan man höll fast vid den gamla ordning som rådde i kristen frihet. Att de kristna skall samlas kring Ordet och sakramenten är dock givet av Gud liksom att prästämbetet är en gudomligt instiftad ordning och att de som är rätteligen kallade till detta ämbete är de som uteslutande skall predika och förvalta sakramenten. De kristna utgör tillsammans Kristi kropp och finns överallt där kyrkans kännetecken är. Dessa kännetecken är Guds rena och klara ord i predikan och undervisning och sakramenten rätt förvaltade. Om de kristna på en ort eller i ett område rent organisatoriskt bildar en eller flera församlingar, stift, provinser eller synoder är en fri sak om det sker med ordning och så länge Skriftens lära verkligen förkunnas.

När det gäller Luther måste man vara klar över att han i ämbetsläran under den första tiden främst riktade sig mot katolikernas felaktiga ämbetssyn, som tog ifrån lekmännen det allmänna prästadömet och alla dess rättigheter, som är givna till alla kristna. Så är ämbetet givet åt hela kyrkan och varje kristen, och i en situation då prästerna och den officiella kyrkan avviker från Skriften har varje kristen rätt och makt att skilja sig från den falska kyrkan och upprätta bibliska församlingar och själva kalla och viga herdar och lärare till det av Gud instiftade bibliska ämbetet.

I senare skrifter kritiserar Luther skarpt sådana svärmare som menade sig ha rätt att predika enbart utifrån en inre kallelse. Särskilt i skriften ”Mot smygare och vinkelpredikanter” framhåller Luther med skärpa den bibliska läran att endast de som har en rätt, biblisk kallelse från Gud genom kyrkan har rätt att offentligt predika och förvalta sakramenten. Lekmannapredikan eller lekmanaförvaltning av sakramenten är därför uteslutna bortsett från nöddopet, som skall användas om barnets liv är i fara och ingen präst kan nås. Båda aspekterna av Luthers lära är bibliska och finns klart och tydligt uttryckta i våra bekännelseskriter.

För att en verklig återgång skall till Bibelns lära om nattvarden och ämbetet skall kunna ske anser jag det särskilt viktigt att följande saker måste ske.

1. I en rätt biblisk kyrka måste hela Guds ords lära förkunnas rent och klart och sakramenten förvaltas rätt i trohet mot Jesu egen missionsbefallning.

2. Till den rätta läran om kyrkan hör att kyrkan inom sig inte får tolerera falska lärare och läror. Sådana präster (eller andra personer) som i ett eller flera stycken avviker från Bibelns klara lära måste därför uteslutas ur den kristna kyrkan. Om detta inte längre sker har en sådan kyrka blivit en sekt, oberoende av dess storlek, och rättrogna kristna måste då skilja sig från den och samlas kring den rätta läran och bekännelsen. En rättrogen kyrkan får inte heller stå i ett så kallat triangelförhållande med falsk lära. Om kyrka A står i gemenskap med kyrka B, och kyrka B står i gemenskap med kyrka C har dessa tre kyrkor de facto kyrkogemenskap med varandra. Om nu t.ex. kyrka C lär falskt eller tolererar falsk lära måste då både A och B bryta med C. Kyrka A kan aldrig urskulda sig med att det endast är B som står i gemenskap med C. Kyrka A måste nödvändigtvis kräva att B snarast bryter med C. Gör kyrka B inte det, måste A bryta med B. Detta är självklart om man förstår hur viktigt det är att all kyrkogemenskap grundar sig på att den rätta läran lärs i alla kyrkor och församlingar som står i en rätt kyrkogemenskap med varandra. Detta är inte en teologisk eller kyrklig rekommendation, utan Herrens befallning. I fråga om kyrkogemenskapen gäller Bibeln allena och inte någon mänsklig kyrkopolitik.²⁷

3. Till en rätt nattvardsförvaltning hör läran att Kristi kropp och blod verkligen blir närvarande genom konsekrationen, d.v.s. genom uppreparandet av instiftelseorden, vilket sker på Jesu befallning och innefattas i orden: Gör detta till min åminnelse. De som menar att det är ovisst när Kristi kropp och blod blir närvarande lär inte i enlighet med Skriften och bekännelsen. De gör instiftelseorden osäkra och man måste på allvar fråga: Om inte Kristi kropp och blod säkert är närvarande i och med att instiftelseorden på Jesu befallning upprepas varje gång nattvarden firas (konsekrationen), hur kan man då säkert, med trons visshet veta att närvaron över huvud taget föreligger i ätandet och

²⁷ En utmärkt framställning av den bibliska läran om kyrkogemenskapen från Church of the Lutheran Confession finns även på svenska, utgiven av Ev.-luth. kyrkan i Sverige, 1973, se <http://www.evluth.se/dokument/OmKyrkogemenskap-CLC.pdf>

drickandet? Det är ju Kristi eget ord som säger: Tag och ät. Detta är min kropp, o.s.v. Är inte ordet sant i samma stund det uttalas?

4. Till en rätt lära om ämbetet hör, att endast de som kallas att i apostlarnas efterföljd predika och förvalta sakramenten innehar det bibliska predikoämbetet. Prästens kallelse är i princip livslång och församlingen får inte godtyckligt avsätta en präst utan klara bibliska skäl. Lekmän skall inte utföra de offentliga, prästerliga uppgifterna. Endast i nödfall får lekmän förvalta dopet. Men alla kristna är delaktiga i det allmänna prästadömet, delaktiga i alla kyrkans rättigheter och i alla dess skyldigheter. I detta ingår att varje kristen också är ansvarig för hur kyrkans offentliga ämbete förvaltas. Om detta avviker från Skriften har varje lekman rätt att protestera, kämpa och ingripa för att falska lärare skall drivas ut och renlärliga församlingar upprättas.

5. Kristi kyrka är osynlig och består av alla troende i alla tider. Kyrkans kännetecken är ordet och sakramenten, rätt lärda och förvaltade. De kristna skall samlas i församlingar kring det rätta ämbetet och dess förvaltning i lovsång, gudstjänst, predikan, sakramentsförvaltning, bön och andlig gemenskap (kyrkogemenskapen). Hur den lokala församlingen på en eller flera orter och andra större kyrkliga sammanslutningar (stift, synoder, provinser m.m.) skall utformas är inte närmare angivet i Skriften. Men även dessa större enheter bär också med rätta namnet kyrka och inte bara den minsta delen, lokalförsamlingen. Men hur lokalförsamlingarna avgränsas från varandra och hur de sluter sig samman i större enheter måste ske med ordning och i kristen kärlek.

Om dessa fem punkter iaktas skulle mycket av dagens kyrkliga förvirring upphöra. Djupast sett beror all teologisk och kyrklig förvirring på att man inte längre lär rent och klart om rättfärdiggörelsen, lag och evangelium. De som fast tror på dessa bibliska huvudläror är också ivriga att bli vissa om alla andra bibliska läropunkter. Kyrkans teologer och ledare får inte dra sig för det mödosamma arbetet att studera, samtala, undervisa, pröva och på nytt studera Skriften och god, biblisk teologi och så bli trogna lärjungar och herdar i Kristi efterföljd. Detta gäller också alla lekmän, som skall hålla sig till rätta församlingar där Ordet förkunnas renat och klart. Det är lekmännen, åhörarna, som skall döma över vad som predikas. Men för kyrkans sanna enhet krävs ett noggrant bibelstudium och mödosamma läroförhandlingar med viljan att övervinna det som är falskt och hålla sig till sanningen i alla stycken. Så bestod mycket av Luthers och reformatörernas arbete av långa, mödosamma resor till lärosamtal både med motståndare de egna på andra orter.

Bibel- och bekännelsestroga församlingar får inte göra som de stora folkkyrkorna, som inom sig har en rad skilda uppfattningar och grupperingar. Vi talar här inte om olika traditioner och gudstjänstbruk och andra olikheter, som mycket väl kan finnas inom samma kyrka. Vi talar endast om Guds Ords rena och klara lära, som finns tydlig och klar i Skriften, åtkomlig för var och en som är beredd att ta till sig denna underbara skatt. Men det kan inte ske utan den Helige Ande, som vittnar i ordet och som tar sin boning i alla trognas hjärtan. Tillfälliga villoläror kommer dock alltid att dyka upp, även i den mest renlärliga kyrka. Men provet består då i hur man handskas med dessa felaktiga läror. Om de avslöjas och bekämpas och drivs ut förblir kyrkan renlärlig och ortodox. Men om de börjar tolereras vid sidan av sanningen har kyrkan blivit en villfarande sekt. För detta bevar oss, milde Herre Gud!

Ack, bliv hos oss, o Jesu Krist, Ty afton är nu kommen visst.

Din helga läras klara ljus Låt alltid lysa i ditt hus.

Behåll oss vid ditt rena ord, Förhindra satans själamord,

Så att din kyrka i all tid Må se, att du är henne blid.

Ditt ord är i vår nöd och sorg Vår säkra tröst och fasta borg.

Därvid behåll din kyrka ren Och fria henne från allt men.

Giv att ditt ord oss lyser så, Att vi i mörkret icke gå,

Men genom denna jämmerdal Må vandra till din himmelssal.

Ur Sv. Ps. 1937, nr 175